

William Scharlings tale ved afsløringen af Tietgenmonumentet

Taler

William Scharling
Professor i statsøkonomi og
politiker

Dato

2. november 1905

Sted

Børsen

Omstændigheder

Talen er bragt i aftenudgaven af Nationaltidende d. 2. november 1905 og er formentlig holdt tidligere samme dag.

Statuen af C.F. Tietgen var oprindeligt placeret på rampen foran Børsen, men blev siden flyttet og står i dag på Sankt Annæ plads i København.

Det hænder maaske ikke saa sielent, naar der rejses et Mindesmærke for en fortjent Mand, at den Daad, han udførte, den Livsgerning, for hvilken han æres, allerede er gaaet store Dele af Befolkningen af Minde, saa at mange, ved at se det rejste Monument maa spørge: hvem var den Mand? Hvad har han udrettet? Hvorfor staar hans Buste eller Statue her? Der er ingen Grund til at frygte for, at ret mange skulde spørge saaledes i Dag, naar vi afslører Carl Frederik Tietgens Statue.

Thi hans Navn er saa vel kendt her i den By, hvor han i 40 Aar levede og virkede, hans Virksomhed strakte sig saaledes ud over det hele Land, hans Livsgerning staar endnu saa frisk og levende for Erindringen, at man maaske snarere kunde spørge: Er der egentlig nogen Grund til at rejse en Mindestøtte for Tietgen for at paamine om, hvad han har udrettet? Kan vi daglig se denne vor Bys nu saa vidt spredte Dele sammenknyttede ved et fortrinligt Sporvejsnet, der hurtigt og bekvemt befordrer mere end halvhundrede Millioner Pasagerer om Aaret, uden at mindes, at det var under Tietgens mangeaarige Ledelse, at Hovedstammen og det egentlige Grundlag for dette vigtige Samfærdselsmiddel udvikledes og voxede sig stort? Kan vi gaa ned til Havnen og se den store Skare af lossende og ladende Dampskibe, se dem i stolt Række staa ud gennem Sundet

for at spredes til alle Landets større Havnestæder uden at tænke paa, at det var Tietgen, der skabte dette Dampskibsselskab med dets Forhold til Landets Størrelse mægtige Handelsflaade?

Kunde vi, medens Krigen rasede i det fjerne Østen og vi alle med spændt Opmærksomhed fulgte dette vældige Kampdrama og Dag for Dag modtog Budskab om selve Dagens Begivenheder, undgaa at tænke paa, at det var Tietgens Størværk, som vi kunde takke for, at det var bleven os muligt, – undgaa at tænke paa, hvad denne By skylder ham, som har gjort den til Midtpunkt i det storartede Anlæg, der sammenknytter ikke blot Lande, men Verdensdele?

Kan den, som kommer sejlene gennem Sundet ind til Hovedstaden og modtager den første Hilsen og det første Indtryk af Byen fra den mægtige Kuppel, der rejser sig højt op over dens Tage som en Skønhedsaabenbaring midt i al Hverdagslivets Tummel og Travlhed, undlade at tænke paa, at det var Tietgen, hvis rastløse Aand og kirkelige Interesse omskabte den aarhundredgamle Ruin, som Enevælden ikke havde magtet at fuldføre, til en prægtig Kirke, og hvis storslaaede og offervillige Almensans gav de rige Midler, som dens Fuldførelse krævede? Skulde det virkelig være nødvendigt at rejse et Mindesmærke for at fæstne Erindringen om en Livsgerning, der har sat sig saa iøjnefaldende Spor og efterladt sig saa store Resultater, – en Livsgerning, som endda har strakt sig over langt flere Omraader end de her antydede?

Skulle dette Spørgsmaal møde os, vil vi dertil svare: Vi har heller ikke rejst Statue, der nu skal afsløres, fordi vi frygtede for, at Tietgen ellers skulde glemmes. Men vi har rejst den – i første Linie, fordi vi følte Trang til at vise, at vi er os fuldt bevidste, i hvor stor Taknemlighedsgæld vi som hele vort Samfund staar til Tietgen. Dette Vidnesbyrd skylder Samtiden sig selv at aflægge overfor

Eftertiden. Men dernæst vil vi sige: Det er ikke Tietgens før nævnte og mange andre Værker, som vi med denne Statue vil bringe i Erindring, – de bringer sig nok selv i Erindring gennem lange Tider! – Men det er den Personlighed, som stod bag ved disse Værker, hvorom vi vil søge at bevare Mindet, fordi vi Mennesker har saa kort en Hukommelse om de Skikkelser, som har færdedes iblandt os, men som vi nu ikke mere ser, og fordi der i saa kort Tid blomstrer en ny Slægt frem, som ikke selv har faaer noget personligt Indtryk af Tietgen. Og det er vort Ønske og Haab, at denne Statue netop for de nye, fremvoxe de Slægter, som i deres daglige Færden kommer forbi, maa mane til at tage denne Mand til Forbillede i deres Virken.

Men, vil man sige, hvor mange – eller rettere: hvor faa iblandt os – har Naturen faaet de ypperlige Evner, som gjorde ham til, hvad han var: denne sjældne Forening af praktisk Sans og Rigdom paa Ideer, som fik ham til baade klart at se, hvad Tiden netop trængte til, og tillige at udfinde, hvorledes denne Trang skulde afhjælpes, – denne Evne til at udtænke en i alle sine Enkeltheder gennemført Plan for Anlægget, – dette skarpe Blik i Valget af de Medarbejdere, som skulde føre den ud i Livet, – denne vidunderlige Hukommelse, som satte ham i Stand til at omfatte alle Enkeltheder, i de mangfoldige og forskelligartede Foretagender, som han i Aarenes Løb skabte, og i hvert givet Øieblik have dem paa rede Haand! Nej tilvisse – at stille ham op som et Forbillede til Efterligning i alt dette vilde være urimeligt. Men det er heller ikke disse Egenskaber, som vi opfordrer til at efterligne; men derimod den Karakterens Fasthed, den kraftige, uimodstaaelige Villie, den utrættelige Flid og Arbejdsomhed, som satte ham i Stand til at gennemføre sine vidtrækkende Planer og ikke hvile, før Maalet var naaet. Selvfølgelig havde Tietgen sine Fejl – hvilket Menneske har ikke dem? – og de falder maaske stærkest i Øjnene hos store Personligheder; men vi tør dog paa ham anvende Digterens bekendte Ord: “Tag ham i et og alt – han var en Mand!” Og naar i det hele vor Tid synes fattig paa store, fremragende Personligheder til at udfylde de mere fremskudte Stillinger, saa føler særlig vi i vort blø’e og milde Folk kun altfor ofte Savnet af Personligheder med en fast Karakter, en mandig Bestemthed, en kraftig Villie og – fremfor alt – med Mod til at tage en Ansvar paa sig. Det var særlig disse Egenskaber, som gjorde Tietgen til den Mand, som vort Land netop i den Tid trængte til.

Det er i Dag 48 Aar siden den første betydeligere danske Privatbank aabnedes i denne Bygning, hvor den i en lang Aarrække var til Huse – aabnedes med det Formaal her i Landet at indføre en virkelig, efter den nyere Tids økonomiske Udvikling afpasset, bankmæssig Virksomhed, som Nationalbankens daværende Styrelse næppe kendte, og hvis Principper den i hvert Fald ikke fulgte. Til Samtidens Forundring udsaas hertil en ung, ukendt 28-aarig Mand. Nu anerkender vi alle de Skarpsyn og det Mod, hvormed dette Valg blev truffet – og det varede da heller ikke ret længe, inden Samtiden ogsaa erkendte det. Kun faa Dage efter Bankens Aabning naaede den voldsomme økonomiske Krise, som alt var udbrudt i Amerika og der havde anrettet almindelig Ødelæggelse, til Europa og fo'r som et forfærdeligt Uvejr hen over Landene, væltende paa sin Vej i Hundredevis gamle, grundmurede Handelshuse – og efter faa Ugers Forløb var saa godt som hele den mægtige Handelsstad Hamborg bragt paa Falittens Rand. Medens Danmarks gamle Bankmænd og Handelsmænd næsten lammedes af Rædsel og ængstelse veg tilbage for at træffe den Afgørelse, som mulig kunde frelse den danske Handelsstand fra at rives med i Faldet, men ogsaa muligvis kun til ingen Nytte vilde kaste nogle Millioner ud i et bundløst Svælg, lagdes Ansvaret for dette Valg paa den nys udnævnte Bankdirektør. Og der, hvor de gamle, erfarne Kræfter forlangte Dage til Betænkning, undtes der ham knap Timer til at tage den Beslutning, hvoraf Tusinders Ve og Vel afhang, og til at give en Besked, saa klart og bestemt og uden Omsvøb, som den maatte gives i den nys aabnede Telegrafs kortfattede Fyndsprog. Tietgen veg ikke tilbage for dette Ansvar; han vaklede ikke i den Beslutning, som han i et Mindstemaal af Tid maatte fatte, men kort, klart og bestemt lød hans Svar: Her kan hjælpes – og her skal hjælpes!

Det var Tietgens Ilddaab – den viste ham fuldt ud som en *Mand* – og tilmed som *den nye Tids Mand*.

Det var endnu, da Privatbanken stiftedes, trods den vundne politiske og sociale Frihed, som gav Kræfterne Frihed til at røre sig og til at udnytte den nye Tids store Opfindelser, under smaa og trykkende Forhold, at det økonomiske Liv udfoldede sig i Danmark. Krisen i 1857 havde vist, at Landet endnu var fattigt paa Kapital, og Nationalbankens Afmagt under Krisen, at den Kapital, som fandtes, var bunden og fastgjort, saa nye Foretagender vanskeligt kunde komme frem. Det var da i første Linie Privatbankens Opgave at drage den eksisterende Kapital frem af dens Gemmesteder og at lokke til ny Dannelse af Kapital ved at byde den lønnede Anbringelse. Inden to Aars Forløb havde den nye Bank skaffet sig Raadighed over en Indskudskapital dobbelt saa stor, som den, den selv ejede, og mere end Nationalbanken efter 40 Aars Virken var naaet til at raade over. Og den nye Bank gav Handelsvirksomheden en betydningsfuld Støtte og derhos nye og friske Impulser, samtidig med, at den optog den af store udenlandske Banker inaugurerede finansielle Virksomhed blandt sine Opgaver.

Da kom den ulykkelige Krig i 1864. Naar den ikke helt lamslog Landet, men tværtimod blev Udgangspunktet for et ihærdigt Arbejde for "indad at vinde, hvad udad tabtes", saa maa Tietgen nævnes i første Linie blandt de Mænd, hvem dette skyldtes. Støttet til sin Banks Hjælpemidler stod han som Bæreren af den Tanke, der i særlig Grad muliggjorde den nye Tids storslaaede økonomiske Udvikling: Sammenslutnings- og Andelstanken saaledes som den først udformede sig paa Kapitalens Omraade, igennem Aktieforetagender. Ukendte var disse vel ikke her i Landet; men bortset fra Nationalbanken, hvis Aktionærer Stavns Magtsprog havde skabt, og det sjællandske Jernbaneselskab, som havde behøvet Statens Garanti for at vove sig til Løsningen af sin Opgave, var det ved Siden af de fra gammel Tid bestaaende Forsikringselskaber, som da bestod. Nu dukke de store Selskaber med rige Virkemidler frem, det ene efter det andet til Løsning af store Opgaver: Sporvejsselskab, Dampskibsselskab, Jernbaneselskaber, industrielle Selskaber af den forskelligste Art og øverst blandt dem alle: Det Store Nordiske Telegrafelskab. Med Tal maales ikke Tietgens Betydning paa dette Omraade; men et enkelt Tal kan dog antyde den: De 14 store Selskaber, hvoraf han var den egentlige Stifter eller dog Medstifter, repræsenterer nu en samlet Kapital af 160 Mill. Kr. Men hvad der særlig fortjener at nævnes, er det, at han ikke, som det saa ofte sker andetsteds, nøjedes med at stifte dem som en Forretning for hans Bank og ikke brugte dem som et

Middel for ham selv til hurtig at tjene en Formue ved at faa dem overført paa andre Hænder. Nej, han slap dem ikke, men omfattede dem alle med en levende Interesse, ofrede dem alle sine store Evner og sin uforlignelige Arbejdskraft og førte dem saa godt som alle frelste gennem de store Vanskeligheder, som til Tider rejste sig for dem. Ja, store, meget store var stundom disse Vanskeligheder, selv for de Selskaber, der senere har vist sig som de allerbedste – saa store, at selv Medarbejdere og Aktionærer tabte Modet og vilde opgive Kampen. Men Tietgen tabte ikke Modet; netop i den trangeste Tider og under de første Vanskeligheder viste han den urokkeligste Ro og udfoldede alle sine Foretagender oppe og sikre dem Sejren. “Paa Tietgen”, siger en af hans Biografer “hvilede et uhyre Ansvar, og det var ham personlig, der holdt Modet oppe hos Aktionærer og Bestyrelse og dermed i hele vor Forretningsverden.”

Thi saa stort var det Omraade, over hvilket hans Virken spændte, at Tietgen paa den Tid stod som Midtpunktet i den økonomiske Rørelse herhjemme; og dette fandt sit rette Udtryk, da Handelsstanden gjorde ham til sin anerkendte Fører ved at sætte ham i Spidsen for sin Repræsentation. Hvad han i denne Egenskab har virket og hvor højt han er bleven skattet, vil sikkert i Dag blive betonet fra anden Side, fra den Side, som derom kan tale med størst Autoritet.

Hvad var det da, som gav ham dette udholdende Mod, denne ubøjelige Villiekraft, denne enestaaende Styrke til at bære sine mange Foretagender frelste over alle Skær? Tietgen har selv sagt os det, sagt det paa den Dag, da man fra alle Sider hyldede ham for hans 25-aarige Virken, idet han udtalte, at han og hans Medarbejdere havde begyndt ethvert af dem “i Tro paa dets Nytte og i Haab paa dets Fremgang, idet Maalet, som stod for vort Øje, ikke var egen Fordel og Ære, men det at kunne gavne vort Folk og vort Land, vor Handel og vor Søfart, vor Industri og vort Agerbrug. Naar dette, som jeg tror og haaber, er lykkedes... da er det, fordi vi til vor Gerning medbragte ej blot Troen og Haabet, men ogsaa Kærligheden”. Og idet han takkede sine Medarbejdere, fordi de paa denne Dag som Udtryk for deres Tillid og Beundring ydede deres Bidrag til Afslutning af det Værk, som han nok omfattede med størst Kærlighed og selv bragte, saa store

Ofre, ved at bede ham modtage Korset til Marmorkirkens Kuppel, udtalte han, at ligesom han og hans Hustru betragtede denne Bygning som Slutstenen paa deres jordiske Gerning, saaledes skal dette Kors bære Vidne om, at vi opfatter vort Arbejde saaledes at Æren er Guds i det Høie!”

Naar vi om faa Øjeblikke træder ud af denne Sal, vil vort Øje uvilkaarligt falde paa den triste Ruin, som nu betegner det Sted, der igennem Aarhundreder har Danmarks Kongeborg. Mer end 20 Aar er henrundne, siden Kongeborgen forvandlede til en Ruin – og endnu er det danske Folk ikke naaet til Ende med sine Overvejelser af, hvorledes denne Ruin skal genrejses, end sige naaet blot til Genrejsningens første Begyndelse. Tietgen, der mere end nogen var fuldt beskæftiget, fuldt optagen af mangehaande Arbejder og Planer, behøvede ikke tyve Aar til at overveje, hvad der burde gøre ved den sørgelige Ruin, som skammede et af Hovedstadens smukkeste Kvarterer; tyve Aar efter at han havde faaet fri Raadighed over den, kunde han overgive den fuldt færdige Kirke til Indvielse til Gudstjeneste. Maatte Tietgens Statue paa Børsrampen udfor Slotsruinen mane til ogsaa at skaffe dette Minde om Ulykke og Svaghed bort, mane det samlede Folk til ikke at staa tilbage i Handlekraft og Offervillighed for den enkelte danske Mand som har vist, hvad der kan udrettes, naar man gaar til en Gerning med fast Villie til at overvinde alle Vanskeligheder, med Tro og Haab og Kærlighed til Opgavens Løsning! Maatte hans Statue mane alle dem, der daglig vil færdes forbi den, til at mindes, at Maalet for deres Virken ikke skal være egen Fordel og egen Ære, men det at kunne gavne vort Folk og vort Land! Maatte den sige dem, at Opnaaelsen af dette Maal ikke saa meget er betinget af fremragende Evner, som af en mandig, kraftig og udholdende Villie til at overvinde alle Vanskeligheder og Mod til at tage en Ansvar paa sig, hvor Ansvarret maa og skal tages!

Maatte der altid i vor Midte og særlig paa de fremskudte Pladser findes Mænd, som har denne Villie og dette Mod til at arbejde for Fædrelandets Vel og til at sikre dets Folk en smuk, en fri, en selvstændig Plads i Nationernes Række!

Paa de Mænds Vegne, som har forestaaet National-Indsamlingen til et Mindesmærke for Tietgen har jeg da nu den Ære at overdrage dette Monument til Grosserer-Societetet med den Forvisning, at det vil modtage det med Tak, og med Omhu og Kærlighed værne om det, saa det igennem lange Tider maa tolke Eftertiden var Erkendtlighed for, hvad Carl Frederik Tietgen har udrettet for vort Samfund!

Kilde

Nationaltidende

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Hyldesttale

Relateret

Frantz Th. Adolphs tale ved afsløringen af Tietgenmonumentet
2. november 1905

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/william-scharlings-tale-ved-afsloringen-af-tietgen-monumentet>